

Драгана В. Тодоресков

ЛАКОЋА И НЕПОСРЕДНОСТ

(Васа Павковић: *Далеки, далеки сусрет*, Академска књига, Нови Сад, 2022)

*Неке се њриче одвијају како морају.
Биле закључене или незакључене.
Васа Павковић*

Без обзира на чињеницу да је Васа Павковић полихистор, моја прва, жанровска асоцијација у вези са њим је – прича, и то не само њено писање, него и афирмација у српској књижевности. Песник, есејиста, критичар, приређивач и романијер, Васа Павковић је, према мом мишљењу, најубедљивији као приповедач краћих форми, што доказује његова најновија књига *Далеки, далеки сусрети* која броји деветнаест наслова подељених у четири циклуса. Прецизније речено, реч је о два циклуса, те „пролошкој” и „епилошкој” приповеци који збирци дају изванредан циркуларни облик, па и смисао.

У средишту пишчеве пажње налазе се жене: мајке, супруге, љубавнице, тетке, често, *алмоговаровски* речено, „на ивици нервног слома”, али скупа с њима корачају њихови синови, очеви, мужеви, љубавници итд.

И нису само сложени међуљудски односи, односно релације између родова/полова, заступљени у књизи *Далеки, далеки сусрети* – ту су и неки од тренутака забележених у разговорима са усамљеним појединцима („Шумарева кућа”) или сусретима са животињама („Догађај са малим псима”) који употпуњују и иначе широку палету тематско-мотивских окупација овога аутора. „Шумарева кућа” једна је од ретких прича у збирци која негује снажан отпор према систему који је нанео неправду малом човеку, који, како вели, „плаћа дуг” због савесног рада, док друга приповетка за тему узима небригу друштва према напуштеним животињама, али и њихов међусобни однос у којем препознајемо релације своје, људске врсте.

Од блиског, каткад наглашено еротског, до случајног сусрета, од уобичајених брачних чарки до вишегодишњих односа супружника који прерастају у мржњу, од успомена до напоредног постојања више временских зона, писац нас води кроз један простор смештен пред крај XX и на почетак XXI века, при чему је радња углавном смештена у Београд, где се, међу многобројним зградама, у кафићима или мрачним улицама, упознају странци необичних навика, расположења и емоција које варирају од страха до беса. Тако ћемо у причи под називом „Госпођо, госпођице” упознати жену налик вишеструкој личности која се у два идентична ситуацијама и готово истоветном амбијенту/месту понаша супротно приповедачевим

очекивањима. „Чудна жена” приказује садомазохистички однос где је наратор тек случајни, али добро упућени сведок у љубавне релације партнера и партнерке којима присуствује, а у „Спонзорском ручку” пак жена/девојка користи непознатог мушкарца да би задовољила своје финансијске потребе. Са друге стране, ишчашености нису лишене ни поједини бракови: од хистеријичне жене и мржњом испуњеног мужа („Капи из чесме”) који се раздвајају да би њихов однос на крају кулминирао тишином обојеном неразумевашем и осветом, па све до „Кључа” који наставља компликован, девијантан, па чак и контрадикторан однос који се најбоље читује мужевљевом сервилношћу, али и страшћу:

Од мржње су ми искривале сузе у уловима очију. Пришиснуо сам њрстима кайке и шрудо се да дишем шћо шћше. Ту на дну шћој слейила: знао сам да је још увек желим и да ме она шћакође жели, нашом дивљом љубављу. („Капи из чесме”)

У другу групу прича могле би се сврстати оне које говоре о односу родитељ – (одрасло) дете или се пак портретишу рођаци/рођаке наратора са којима су они у блиској вези. Овај је тип приповетке нешто сложенији, јер се преплићу два или више времена, од којих је једно везано за успомене (најчешће мајчине), а друго за спољашњи свет којег старице више нису свесне. Као у неком филму, протагонисткињама се пред очима нижу слике које оне чувају у сећању („Фантоми у свести моје мајке”, „Вожња с мамом”). Старење и симптоми који га прате дати су дијалозима у којима мајка као јунакиња обе наведене приче детаљно упознаје сина с породицама некадашњих суседа, односно призорима од пре више деценија које памти и пореди с онима које тренутно посматра кроз стакло аутомобила. При томе, уочавајући смицао за детаље из далеке прошлости, син са много емпатије и нежности учествује у дијалогу.

У том смислу, тематски помало друкчија приповетка, али такође са фокусом на однос мајка–син, јесте и „Последњи позив”. У овој дирљивој причи наратор, супрегнутих осећања, вешто препричава мајчине излете у Београд из Зрењанина које помно прати. Његов је однос према мајци двојак: док са једне стране брине за њу, са друге стране не жели да ремети њену интиму нити да се уплиће у њене планиране активности, иако се оне одвијају у граду у којем он живи са супругом. Завршна сцена, у којој син готово инстинктивно проналази мајку, те мајчина вера у стабилност и снагу њиховог односа не могу никога оставити равнодушним. Тако Васа Павковић исписује неке од најлепших страница савремене српске књижевности које говоре о старењу и старим лицима, али и о хуманом односу њихових најближих према њима.

Насупрот мајци, стоји фигура оца често приказана као емотивно дистанцирана или сукобљена са дететом. За однос са мајком „резервисане” су године зрелости и емотивна блискост, али се о оцу, властитом, приповеда са временске дистанце („Далеки, далеки сусрет”), или се прича бави односом отац–син, при чему је наратор сведок непријатности и грубих речи које се размењују („Мој први интервју”). Чак и у приповеци „У клубу штампе” наратор се дотиче теме раздвојености свог пријатеља са сином из првог брака, док „пролошка прича” „Далеки, далеки сусрет”

контрастира очев и мајчин однос према деветогодишњем сину кроз призоре са путовања у Београд, при чему се у његовој свести догађају далеки сусрети човека са собом као дечаком. Лајтмотиви „Човек се сећа” и „Човек мисли” доприносе да се даљина превазиђе, али и да се објективније сагледају очева и мајчина личност. Отац је, наиме, окупиран женама, без намере да сину на адекватан начин предочи женско-мушке односе, за разлику од мајке која заједничка путовања подређује дечаку и његовој едукацији:

У једном моменџу, дечак је рекао: – Таџа, видели смо Иву Андрића, а отац је одговорио: – А ја сам се напдегао риба и рибица на кеју – церећи се некако нејприродно мајци у лице.

Наведени одломак показује срећан начин на који се поменута суспрегнутост емоција које дечак/човек носи у себи надовезује на ангажовани дискурс у којем се патријархат испољава у свом пуном облику, те чак постаје прихватљив за дечака:

Све џе зајонетне, заџајене очеве реченице јреџежно су се џициале лејих жена, а дечак је временом схваџао њихов смисао, и смешио се у себи, чувајући од мајке и јримисао на сличне ствари.

Васа Павковић готово по правилу бира прво приповедачко лице, а када то не чини, његов се сусрет са наратором одвија тако да се формира сказ, тј. глас, који се обраћа саговорнику приповедајући о себи. Неретко, ради се о причи у причи у којој наратор оквирне приповетке коментарише догађаје о којима слуша или чак бива њиховим сведоком:

- Драџи јриџаџељу, јрви јуџ се видимо, али све џио сам Вам исјричао џачно је од речи до речи – пдегао ме је јраво у очи, с изразом који добија џудско лице кад саоџџи неко више, фанџасџично сазнање, са некаквом узвишеношћу у јласу за коју срјски језик нема јраву реч.*
- Ви знаџе да сам ја јисац, и џо јисац јрича – насмејах се.*
- Знам – рече јлумац – ја сам Вам заџо и исјричао овај свој доживљај.*
- Имам койирајџ на јричу – и даље сам се шалио.*
- Свакако, само је најџиџе како волиџе, али размислиџе о целини дојађаја.*

(„Тета Магин стан”)

Природност и лакоћа ауторовог казивања, са усредсређеношћу на радњу и личне чине да приче доживљавамо на присан начин, пуштамо их да нас „увуку” у своју димензију и да изазову снажне емоције. Пратећи приповедачки рад Васе Павковића, имам утисак да је *Далеки, далеки сусрети* далеко, далеко надмашио све Павковићеве претходне збирке приповедака и да се с правом може сматрати једном од најбољих књига приповедака у протеклих неколико година.